

Саветчук Наталія
(м. Івано-Франківськ)

СОБОРНІСТЬ ЯК ЦІННІСНИЙ ОРІЄНТИР ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ

У даній статті автор розкриває значення правового виховання у розбудові суверенної, незалежної та соборної України. Розкриваючи суть та значення правового виховання молоді в Україні, автор наголошує на соборності як напрямку і ціннісному орієнтирі у виховному правовому процесі. Також акцентується увага на важливості патріотичного виховання в контексті правового виховання сучасного українця.

Ключові слова: правове виховання, патріотичне виховання, соборність.

Забезпечення стану правопорядку та режиму законності в Україні залежить від рівня правової культури та правосвідомості кожної людини, а це, у свою чергу, залежить від ефективності правового виховання.

Зміни, які сьогодні відбуваються в українському суспільстві, вимагають виховання правосвідомої, соціально активної і відповідальної особистості. У даному контексті актуальним є формування правової вихованості молоді, бо необізнаність у правових питаннях значною мірою знижує можливість реалізації особистістю своїх прав та обов'язків[3, с.12].

С. Максимов зазначає, що правове виховання – це цілеспрямована, систематична діяльність держави, її органів і посадових осіб, громадських об'єднань і колективів із формування та підвищення правової свідомості та правової культури, певна система правових знань, умінь, навичок, правового мислення, відчуття права, законності, поваги до права і закону, до тих соціальних цінностей, які регулюються й охороняються правом і законодавством[10, с.117].

На думку О. Скакун, правове виховання – це цілеспрямований постійний вплив на людину з метою формування в неї правової культури й активної правомірної поведінки [13, с. 479–480]. Р.М. Андрусишин визначає правове виховання як здійснювану на основі норм та принципів права за допомогою спеціальних форм, засобів, способів та методів, послідовну, систематичну та цілеспрямовану діяльність суб'єктів права, що має на меті підвищення рівня правової свідомості та правової культури окремих індивідів, соціальних груп та суспільства в цілому і зорієнтованої на їхню соціально-активну правомірну поведінку[2, с.15]. В юридичній енциклопедії зазначено, що правове виховання – це система державних і недержавних заходів, спрямованих на формування у громадян належного рівня правосвідомості і правової культури[14, с.40].

Існують різні підходи до визначення форм правового виховання та їх класифікації. Науковцями визначено, що форми правового виховання – це насамперед зовнішній вираз організаційної діяльності, за допомогою якої учасники правового виховного процесу забезпечують виховання позитивного ставлення до правових актів України й інших норм і сприяють формуванню належного рівня правової свідомості та правової культури, законслухняності, прищеплюють навички правомірної поведінки. Деякі автори до форм правового виховання відносять правову агітацію, правову просвіту, індивідуально-виховну роботу, правову профілактику, ознайомлення з матеріалами з історії української та світової культури, які стосуються правової тематики, правове самовиховання [3, с. 14].

У сфері правового виховання для України сьогодні найбільш актуальними є такі завдання та напрями правовиховної роботи: створення атмосфери поваги до законів; боротьба з корупцією; підвищення загальної моральної культури громадян; розвиток вітчизняної юридичної науки; підвищення ролі правової освіти; популяризація правових знань через засоби масової інформації; зацікавленість населення правовими знаннями та забезпечення їх доступності; підготовка спеціалістів із правового виховання тощо.

Особливість правового виховання полягає в тому, що зовнішні вимоги, які виражені в правових нормах спочатку стають особистим внутрішнім переконанням особи, а вже потім з її допомогою трансформуються у реальну правомірну і соціально-активну поведінку. Отримані особою правові знання у процесі її правового виховання допомагають їй формувати свої ціннісно-правові орієнтири, які безпосередньо впливають на створення власної позиції особи по відношенню до різних правових явищ та визначають її поведінку[11]. Завдання правового виховання полягає в тому, щоб у своїй реалізації досягти такого рівня правосвідомості, коли кожен член суспільства дотримувався б соціальних правил поведінки та правових норм лише через внутрішню необхідність, через власні переконання, а не під страхом примусу.

Основна мета правового виховання – надати необхідні у житті юридичні знання і навчити поважати закони і підзаконні акти, дотримуватися їх, тобто сформувати високий рівень особистісної правової культури, що, безперечно, значно знижуватиме кількість правопорушень. Кожна людина, знаючи свої права і обов’язки, зможе грамотно себе захищати від незаконних дій. Головним завданням правового виховання є вироблення у громадян позитивних соціально-правових установок, що забезпечують правомірну поведінку у всіх сферах правової діяльності, а саме у державно-правовій, адміністративно-правовій, господарсько-правовій, трудовій, цивільно-правовій, і спрямовані на сприяння підняття їх соціально-правової активності [7, с.17].

Варто зазначити, що правове виховання сучасного українця повинно спиратися на ментальні особливості, притаманні тільки українцям: емоційність, прагнення до індивідуалізму, прагнення до особистої свободи та повага до свободи іншого. Саме ці риси українського менталітету є визначальними у становленні національної правової свідомості. Підвищення рівня національної правової свідомості, правової культури дасть змогу громадянам України брати активнішу участь у законодавчому процесі, у місцевому самоврядуванні, конструктивно взаємодіяти із владою [10, с.118].

Слід відзначити, що правове виховання впливає на формування правового світогляду особистості, а це означає насамперед створення умов для подолання в українському суспільстві застарілих стереотипів, спотвореної, zdeформованої системи світоглядних орієнтацій. Основною складовою правового виховання є патріотичне виховання, якого так бракує у виховному процесі молоді.

Нашу незалежність і самостійність виборювали цілі покоління українських патріотів, за неї полягли герої Небесної сотні, за неї гинуть і нині українські воїни та мирні громадяни. Сьогодні в Україні є багато проблем, а подолати їх можна тільки усвідомлюючи те, що ми – єдині, живемо в одній країні, що в єдності наша сила. Саме соборність для України – це «єдність багатоманітності, об'єднання навколо спільного стрижня, яким є українська державність, українська ідентичність. Термін «соборність» включає в себе єдність і згуртованість»[4]. Варто підкреслити, що ідея соборності знайшла своє правове закріплення в Акті проголошення незалежності України 1991 року та в Конституції України 1996 р.

У юридичній енциклопедії під соборністю розуміють консолідацію споріднених ідеологічних і суспільно-політичних рухів на певних об'єднувачих засадах [14, с.538.] С.В. Адамович термін «соборність» розуміє як єдність українського суспільства на основі історико-культурних і національно-духовних цінностей, так і консолідацію громадян на ґрунті цінностей свободи, демократії та забезпечення прав людини [1, с. 11].

Як зазначає Ю.В. Кривицький, правовий компонент соборності сучасної України охоплює розвиток національної правової системи, стан та якість якої зумовлені державно-правовими закономірностями і випадковостями генезису українського суспільства. Правовий вимір соборності української держави включає її національну правову систему як упорядковану сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих правових явищ і процесів, що зумовлені закономірностями, випадковостями й особливостями (зокрема, культурними, історичними та географічними тощо) поступу українського народу [9, с.43-44]. Провідне місце серед правових соборницьких цінностей сучасної України

посідають концепції правової держави, громадянського суспільства та верховенства права, що спрямовані на утвердження та гарантування прав і свобод людини.

Саме ідея соборності виступає ціннісним орієнтиром і завданням правового виховання сучасного покоління молоді нашої держави.

В умовах поліетнічної держави патріотичне виховання покликане сприяти цілісності, соборності України, що є серцевиною української національної ідеї [12, с.128].

Пріоритетним завданням на сучасному етапі реформаційних правотворчих та державотворчих процесів в Україні, спрямованих на забезпечення розвитку єдиної держави, має бути активна правова освітня діяльність, зорієнтована на всі верстви населення, урізноманітнення її форм і методів, законодавче закріплення її засад. Саме за таких умов можливою є максимальна результативність реформаційних процесів в Україні [8, с.11].

Як показують події останніх років, забезпечення належним чином національного суверенітету і територіальної цілісності України потребує докорінного реформування вітчизняної системи виховання молоді, її спрямування на становлення свідомих громадян і патріотів української соборності. Нині проблема патріотичного виховання як складової правового виховання набуває особливого значення, оскільки від її вирішення багато у чому залежить майбутнє нашої нації. Патріотичне виховання має певну ціль – готувати до захисту Батьківщини, і виступає невід'ємною складовою системи забезпечення національної безпеки України.

Нинішній етап українського державотворення має надзвичайно велике значення для визначення майбутнього Українського народу. В умовах сучасності нашій державі необхідно протистояти російській збройній та інформаційно-психологічній агресії, а пріоритетними завданнями суспільного і соціально-економічного розвитку України має стати розбудова якісно нової державної політики національно-патріотичного виховання, яка б значною мірою вплинула на майбутню долю нашої держави.

Національно-патріотичне виховання молоді як невід'ємна складова системи забезпечення національної безпеки України – це комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, громадськості, сім'ї, освітніх закладів й інших соціальних інститутів спрямована на формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності і любові до Батьківщини, постійної готовності до виконання свого обов'язку із захисту національних інтересів[12, с.129]. Головним завданням національно-патріотичного виховання молоді виступає формування у неї позитивного ціннісного ставлення до Українського народу, Батьківщини, власної держави та нації.

Т.В.Воецька зазначає, що на сучасному етапі розвитку України, коли існує пряма загроза денаціоналізації, втрати державної незалежності, виникає нагальна потреба переосмислення системних заходів, спрямованих на посилення патріотичного виховання молоді, тобто формування нового українця, який: діє на основі національних і європейських цінностей; поважає національні символи та права іншої людини; толерантно ставиться до представників інших культур; поважає закон; готовий захищати суверенітет і територіальну цілісність України [6, с. 182].

Як зазначає Н. Верлос, крім проведення реформаційних програм зі зміцнення української державності і подальшого її розвитку як унітарної децентралізованої держави, з метою підвищення рівня само ідентифікації в кожного українця необхідно на нормативному рівні закріпити програму «Патріотичного виховання в Україні». Також необхідно розробити систему заходів з підвищення рівня правової культури громадян та підвищення рівня правосвідомості; необхідно проводити заходи з роз'яснення законодавства, можливостей громадян безпосередньо брати участь в управлінні державними та місцевими справами. Для цього дуже важливим є використання зарубіжного досвіду щодо форм і методів правового інформування населення [5, с.19].

Отож варто зазначити, що соборність, як соціокультурний феномен, в сучасних умовах може виступати в якості провідного принципу національної

єдності. При цьому, для розвитку Української державності велике значення має єдність української нації не просто в територіальному, але і у виховному аспектах. Держава, в свою чергу, повинна створити такі умови і зробити все необхідне для того, щоб кожен її громадянин зміг пишатись належністю до української нації.

Отже, підсумовуючи сказане вище, можна стверджувати, що одним із основних чинників, який прямо впливає на розвиток держави, є показники якості правової вихованості громадян, їх здатність розбудувати сучасну демократичну державу. Правове виховання має бути інструментом у виробленні нових демократичних переконань, настанов, орієнтацій, символів, ідей і цінностей. Головними ціннісними орієнтаціями правового виховання громадян у демократичному суспільстві і правовій державі повинні бути свобода, загальне благо, справедливість, законність, рівність та соборність.

Література

1. Адамович С.В. Соборність та регіональний розвиток у суспільно-політичному житті незалежної України: монографія. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2009. 884 с.
2. Андрусишин Р.М. Поняття та сутність правового виховання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2014. № 4. С.12-15
3. Бахновська І.П., Кривчак Д.О. Проблеми формування правового виховання молоді в українському суспільстві. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 3. С.12-15
4. Бевз Т. Соборність України: виклики і загрози. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/11/bevz_sobornist.pdf
5. Верлос Н. Соборність як провідний принцип національної єдності. Соборність України: історичне минуле, сучасні виклики, прогнози на майбутнє: матеріали міжрегіональної відеоконференції 22 січня 2015 року. Чернігів: ЦППК, 2015. 32 с.

6. Воєцька, Т. В. Формування соціального досвіду учнів у процесі правового і морального виховання. *Гуманізація навчально-виховного процесу як засіб попередження правопорушень серед учнівсько їта студентської молоді* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Київ, 2010. С. 181-184
7. Коваленко Н. Ю. Сутність взаємозв'язку правової культури та правового виховання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Серія ПРАВО. Випуск 38. Том 1. С. 15-18
8. Коломоєць Т. Правова освіта як невід'ємна складова сучасних державотворчих процесів в Україні. *Соборність України: історичне минуле, сучасні виклики, прогнози на майбутнє*: матеріали міжрегіональної відеоконференції 22 січня 2015 року. Чернігів: ЦППК, 2015. 32 с.
9. Кривицький Ю.В. Соборність як ідейний імператив правової реформи в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія ПРАВО. 2019. Випуск 55. Том 1. С. 40-44
10. Максимов С. Правове виховання як чинник формування національної правової культури. *Вісник Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого*. 2012. № 3 (13). С. 117–119
11. Мальцев Д.О., Швачка В.Ю. Правове виховання як невід'ємна складова правової соціалізації особистості. URL: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:5oAOednc1foJ:www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irb>
12. Роззавко А. Роль національно-патріотичного виховання у формуванні духовно-морального світогляду сучасної молоді. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2015. № 4-5. С.128-132
13. Скакун О. Теорія держави і права: підручник. Харків: Консум, 2001.656 с.
14. Юридична енциклопедія: в 6 т./ за ред. Ю. С. Шемшученко. Київ: «Укр. енцикл.», 1998. Т.5. 736 с.

NATIONAL UNITY AS A VALUE GUIDELINE OF LEGAL EDUCATION IN UKRAINE

In this article, the author reveals the importance of legal education in the development of a sovereign, independent and united Ukraine. Revealing the essence and significance of legal education of youth in Ukraine, the author emphasizes on the national unity as a direction and value guideline in the educational legal process. Stress is also laid on the importance of patriotic education in the context of legal education of modern Ukrainians.

Key words: legal education, patriotic education, national unity.

Саветчук Наталія Михайлівна – викладач кафедри теорії та історії держави і права Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного у-ту імені В.Стефаника;

т. 0992659675;

natalia.savetchuk@gmail.com